

EURÓPSKY PARLAMENT: HISTORICKÉ POZADIE

Pôvod Európskeho parlamentu je v Spoločnom zhromaždení Európskeho spoločenstva uhlia a ocele (ESUO), ktoré sa stalo spoločným zhromaždením troch nadnárodných Európskych spoločenstiev, ktoré v tom čase existovali. Zhromaždenie následne získalo názov Európsky parlament. Odvtedy táto inštitúcia, ktorej poslanci sú od roku 1979 volení priamo, prešla výraznými zmenami: zo zhromaždenia vymenovaných poslancov sa stal volený parlament, ktorý je uznávaný ako orgán určujúci politický program Európskej únie.

PRÁVNY ZÁKLAD

- Pôvodné zmluvy ([1.1.1](#), [1.1.2](#), [1.1.3](#), [1.1.4](#), [1.1.5](#)).
- Rozhodnutie a [Akt](#) z 20. septembra 1976 o priamych a všeobecných voľbách poslancov Európskeho parlamentu, zmenený a doplnený rozhodnutím Rady z 25. júna a 23. septembra 2002.
- Článok 14 ods. 2 a článok 17 ods. 2 Zmluvy o Európskej únii (Zmluva o EÚ).

TRI SPOLOČENSTVÁ, JEDNO ZHROMAŽDENIE

Po vytvorení Európskeho hospodárskeho spoločenstva a Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu sa Spoločné zhromaždenie ESUO rozšírilo na všetky tri spoločenstvá. Nové zhromaždenie so 142 poslancami sa po prvý raz stretlo 19. marca 1958 v Štrasburgu ako Európske parlamentné zhromaždenie a 30. marca 1962 sa jeho názov zmenil na Európsky parlament.

OD ZHROMAŽDENIA VYMENÚVANÝCH POSLANCOV K VOLENÉMU PARLAMENTU

Pred zavedením priamych volieb boli poslanci Európskeho parlamentu (EP) vymenúvaní národnými parlamentmi členských štátov. Všetci poslanci EP preto mali dvojitý mandát.

Konferencia k samitu, ktorý sa uskutočnil 9. a 10. decembra 1974 v Paríži, rozhodla, že v roku 1978 alebo po ňom by sa mali konať priame voľby, a Parlament bol vyzvaný, aby predložil nové návrhy s cieľom nahradiť pôvodný návrh dohody z roku 1960. V januári 1975 Parlament prijal nový návrh dohody a na jeho základe dospeli hlavy štátov alebo predsedovia vlád na zasadnutí 12. a 13. júla 1976 po vyriešení viacerých názorových rozdielov k dohode.

Rozhodnutie a Akt o priamych a všeobecných voľbách poslancov Európskeho parlamentu boli podpísané 20. septembra 1976 v Bruseli. Po ratifikácii všetkými členskými štátmi akt nadobudol platnosť v júli 1978 a prvé voľby sa konali 7. a 10. júna 1979.

ROZŠIROVANIE

Po pristúpení Dánska, Írska a Spojeného kráľovstva k Európskym spoločenstvám 1. januára 1973 ([prvé rozšírenie](#)) sa počet poslancov EP zvýšil o 198.

Pri druhom rozšírení, keď 1. januára 1981 [pristúpilo Grécko](#), vymenoval grécky parlament 24 gréckych poslancov EP, ktorých v októbri 1981 nahradili poslanci EP zvolení v priamych voľbách. Druhé priame voľby sa konali 14. a 17. júna 1984.

Pri [tretom rozšírení](#) 1. januára 1986 sa počet kresiel zvýšil zo 434 na 518, keď pribudlo 60 španielskych a 24 portugalských poslancov EP, ktorých vymenovali príslušné národné parlamenty a následne ich nahradili poslanci EP zvolení v priamych voľbách.

Po zjednotení Nemecka sa zloženie Parlamentu prispôsobilo demografickej zmene. V súlade s návrhmi Parlamentu uvedenými v jeho [uznesení z 10. júna 1992](#) s názvom Jednotný volebný postup: systém pridelenia kresiel poslancov Európskeho parlamentu sa počet poslancov EP zvýšil z 518 na 567 od volieb v júni 1994. Po [štvrtom rozšírení EÚ](#) sa počet poslancov EP zvýšil na 626, a to spravodlivým pridelením kresiel pre nové členské štáty v súlade s uvedeným uznesením.

Na medzivládnej konferencii, ktorá sa konala počas roku 2000 v Nice (Francúzsko), sa zaviedlo nové rozdelenie kresiel v Parlamente, ktoré sa uplatnilo pri európskych voľbách v roku 2004. Maximálny počet poslancov (predtým stanovený na 700) sa zvýšil na 732. Existujúci počet kresiel pridelených 15 starým členským štátom sa znížil o 91 (zo 626 na 535). Zostávajúcich 197 kresiel sa pomerným dielom rozdelilo medzi všetky vtedajšie a nové členské štáty.

Po [pristúpení Bulharska a Rumunska](#) 1. januára 2007 sa počet kresiel v Parlamente dočasne zvýšil na 785 s cieľom privítať poslancov EP z týchto dvoch krajín. Po voľbách 4. až 7. júna 2009 sa počet kresiel znížil na 736. Keďže Lisabonskou zmluvou podľa článku 14 ods. 2 Zmluvy o EÚ sa stanovil maximálny počet 751 poslancov, ktorý sa mal dočasne zvýšiť na 754 do nasledujúcich volieb, počas volebného obdobia 2009 – 2014 bolo k poslancom zvoleným v júni 2009 doplnených 18 poslancov EP, a to po ratifikácii doplnujúceho protokolu, ktorý bol prijatý na medzivládnej konferencii 23. júna 2010. Pri príležitosti pristúpenia Chorvátska 1. júla 2013 sa maximálny počet kresiel dočasne zvýšil na 766 s cieľom privítať 12 chorvátskych poslancov EP, ktorí boli zvolení v apríli 2013 (v súlade s článkom 19 [Aktu o podmienkach pristúpenia Chorvátskej republiky](#)).

Pred voľbami v roku 2014 sa celkový počet kresiel znížil na 751. Rozdelenie kresiel sa následne opäť prehodnotilo (na 705 poslancov EP) z dôvodu vystúpenia Spojeného kráľovstva, ktoré nadobudlo účinnosť 1. februára 2020 ([1.3.3](#)). Vzhľadom na demografické zmeny v členských štátoch od volieb v roku 2019 bolo podľa návrhu Parlamentu uvedeného v jeho [uznesení z 15. júna 2023](#) pridelených v súlade s článkom 14 ods. 2 Zmluvy o EÚ ďalších 11 kresiel. Európska rada tento počet svojím [konečným rozhodnutím z 22. septembra 2023](#) ešte zvýšila o štyri kreslá, čím sa celkový počet poslancov EP, ktorí budú zvolení na volebné obdobie 2024 – 2029, stanovil na 720.

POSTUPNÉ ROZŠIROVANIE PRÁVOMOCÍ

Nahradenie príspevkov členských štátov vlastnými zdrojmi EÚ (1.4.1) viedlo k prvému rozšíreniu rozpočtových právomocí Parlamentu podľa [Luxemburskej zmluvy](#) podpísanej 22. apríla 1970. Druhá zmluva zaoberajúca sa tou istou problematikou, ktorou sa posilnili právomoci Parlamentu, bola podpísaná [22. júla 1975 v Bruseli](#) (1.1.2).

[Jednotný európsky akt](#) zo 17. februára 1986 posilnil úlohu Parlamentu v určitých legislatívnych oblastiach (postup spolupráce) a podmienil schválenie zmlúv o pristúpení a pridružení súhlasom Parlamentu.

[Zmluva o Európskej únii](#) zo 7. februára 1992 predstavuje začiatok premeny Parlamentu na spoluzákonodarcu. Založila sa ňou totiž Európska únia (EÚ), v určitých oblastiach legislatívy sa zaviedol spolurozhodovací postup a postup spolupráce sa rozšíril na ďalšie oblasti. Parlament tak nadobudol právomoc konečného schválenia zloženia Komisie, čo bolo dôležitým krokom vpred v súvislosti s politickou kontrolou Parlamentu nad výkonnou mocou EÚ (1.1.3).

[Amsterdamská zmluva](#) z 2. októbra 1997 rozšírila spolurozhodovací postup na väčšinu oblastí legislatívy a upravila tento postup tak, že sa Parlament dostal na rovnocennú úroveň s Radou ako spoluzákonodarca. Parlamentná kontrola výkonnej moci sa ešte zvýšila tým, že sa vymenovanie predsedu Komisie podmienilo súhlasom Parlamentu. Zmluvou z Nice sa ďalej rozšírila pôsobnosť spolurozhodovacieho postupu.

[Zmluva z Nice](#), ktorá zmenila ZEÚ, zmluvy o založení Európskych spoločenstiev (Zmluvy o ES) a niektoré súvisiace akty, bola podpísaná 26. februára 2001 a nadobudla platnosť 1. februára 2003. Cieľom tejto novej zmluvy bolo zreformovať inštitucionálnu štruktúru EÚ tak, aby mohla čeliť výzvam spojeným s budúcim rozšírením. Legislatívne právomoci Parlamentu a jeho právomoci v oblasti dohľadu sa zvýšili a hlasovanie kvalifikovanou väčšinou v Rade sa rozšírilo na viac oblastí (1.1.4).

[Zmluva o fungovaní Európskej únie \(ZFEÚ\)](#) (1.1.5) z 13. decembra 2007 predstavovala ďalšie významné rozšírenie uplatňovania kvalifikovanej väčšiny pri hlasovaní v Rade (používaním novej metódy od 1. novembra 2014 – článok 16 ZEÚ) a uplatňovania spolurozhodovacieho postupu (rozšíreného na približne 45 nových oblastí legislatívy). Tento tzv. riadny legislatívny postup sa stal najčastejšie používaným rozhodovacím postupom a vzťahuje sa na všetky dôležité oblasti politiky ZFEÚ (článok 294 – pôvodný článok 250 Zmluvy o ES). Úloha Parlamentu pri príprave budúcich zmien zmlúv sa tiež posilnila (článok 48 Zmluva o EÚ). Okrem toho sa ako súčasť Lisabonskej zmluvy (a pôvodne ako súčasť neúspešného návrhu zmluvy o ústave pre Európu) stala právne záväznou [Charta základných práv Európskej únie](#), ktorú 7. decembra 2000 podpísali na zasadnutí Európskej rady v Nice predsedovia Parlamentu, Komisie a Rady (4.1.2).

Pri európskych voľbách 23. až 26. mája 2019 sa ukázalo, že Parlament v plnej miere využil ustanovenia článku 14 ZEÚ, v ktorom sa uvádza: „Európsky parlament spoločne s Radou vykonáva legislatívne a rozpočtové funkcie. Vykonáva funkciu politickej kontroly [...]. Volí predsedu Komisie.“ Okrem toho podľa článku 17 ods. 7 Zmluvy o EÚ ostatní členovia Komisie podliehajú ako celok schváleniu Európskeho parlamentu.

Z nedávneho výskumu o prínose Parlamentu k rastu vyplýva, že právne predpisy, ktoré pripravuje, prispievajú k HDP EÚ sumou viac ako jeden bilión EUR ročne,

a to posilnením práv obyvateľov a podnikov v EÚ^[1]. Ďalší významný príspevok sa poskytuje z rozpočtu EÚ (1.4.3)^[2]. Právne predpisy založené na dôkazoch a odborných znalostiach podporujú [štúdie a semináre](#) piatich tematických sekcií, ktoré poskytujú nezávislé odborné znalosti na vysokej úrovni, analýzy a politické poradenstvo na žiadosť výborov, delegácií, predsedu, Predsedníctva a generálneho tajomníka.

Od volieb v roku 2014 európske politické strany (1.3.3) predstavovali hlavných kandidátov na funkciu predsedu Komisie s cieľom zvýšiť účasť voličov na európskych voľbách.

Po podpísaní [Dohody o vystúpení Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska z Európskej únie a z Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu](#) 24. januára 2020 Parlament udelil súhlas s rozhodnutím Rady uzavrieť túto dohodu o vystúpení (článok 50 ods. 2 ZEÚ). Hlasovanie 29. januára 2020 (621 hlasov za, 49 proti) bolo tiež posledným, keď poslanci EP zo Spojeného kráľovstva zasadali v Parlamente, pretože vystúpenie ich krajiny nadobudlo účinnosť 1. februára 2020.

Dňa 28. apríla 2021 Parlament udelil súhlas (článok 218 ods. 6a ZFEÚ) s uzatvorením [Dohody o obchode a spolupráci medzi Európskou úniou a Európskym spoločenstvom pre atómovú energiu na jednej strane a Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Severného Írska na strane druhej](#).

Nadchádzajúce voľby do Parlamentu sa uskutočnia 6. – 9. júna 2024.

Tento informačný list pripravila tematická sekcia Parlamentu pre práva občanov a ústavné veci.

Udo Bux / Mariusz Maciejewski
04/2024

[1]Maciejewski M., Contribution to Growth: Delivering economic benefits for citizens and businesses, publikácia pre Výbor pre vnútorný trh a ochranu spotrebiteľa, tematická sekcia pre politiky v oblastiach hospodárstva, vedy a kvality života, Európsky parlament, Luxemburg, 2019.

[2]Stehrer R. a kol., How EU funds tackle economic divide in the European Union, publikácia pre Výbor pre rozpočet, tematická sekcia pre rozpočtové veci, Európsky parlament, Luxemburg, 2020.